

ja miltei joka numero kansallinen puheenaihe. Hymy oli lanseerannut markkinoille kovan sosiaalipornon ja julkisjournalismin merkillisen risteymän. Takana oli Jorma K. Virtasen journalistinen kyvykkyys ja Matti Lahtisen taloudellinen järki. Julkisuuden ja vallan keräsi Urpo, jolla ei enää tuolloinkaan ollut juuri tekemistä lehtiensä kanssa - Lehdet tulee ajallaan, Urpo elää tavallaan, riittivät toimittajat.

Urpo sai aiheen sanoa Juha Nummille: "Jos mä äänestän, se on kuin pieru Saharassa. Mutta jos me kirjoitetaan juttu Hymylehteen saatana, niin asiathan mulkkaantuu". Journalistista oivallustaan Hymyn linjan muotoutumisessa hän selittää: "Totesin, että suuri yleisö ei valittavasti tajua mitään suurista aatteista, vaan haluaa lukea yksityisten ihmisten asioista".

Nyt, vuonna 1983, SMP on taas suuri ja Lehtimiehet-yhtymään on syntynyt aikamme uus-Urpo, Aarno Laitinen, jolla yritys sampoaa rahaa kuten ennen vanhaan Hymyn sosiaalireportaaseilla. Kun Hymy silloin kuvasi rahan takia kuvaan suostuneen mökinakan vain kumisaappaat jalassaan, Laitinen kuvaa Ahti Karjalaisen oksentelua. Unohdetulla kansalla ja julkisjuoruilla lihonut yhtymä ryntää uuteen nousuun rötösherroilla - ja julkisjuoruilla.

Laitinen on korvaamassa Urpon paikan yhtymän elävänä mainoksena. Tarina on erilainen - Laitinen on umpikyyninen ja näemmä mukavuudenhaluinen kuin veltto taikina - mutta eräät elkeet ovat piinallisenkin samanlaiset: niin kuin Urpo leveillä rakastajattarillaan, niin pitää myös Laitisen kirjata **Mustan monopolin** esipuheessaan kiitokset vaimolle ja pikku ystävättäriille, jotka olivat pitäneet hänet hyvällä tuulella. Niin kuin Urpoa pyydettiin julkisuuteen selittelemään sosiaalipornon moraalia, niin rientää Laitinen selvittelemässä kirjoittajantietukkaansa.

Yhtiö ymmärtää, että se tarvitsee Urpon, Veikko Ennalalan tai Laitisen kaltaisia julkkiksia, jotka panevat yhtymän valomainoksina koko yksityiselämänsä likoon. Yhtiö on kone, jolle Laitinen on toistasataa kiloa rahaa ja Urpo Vanhempie kiusallinen rainhas äijä, joka törmäilee aika ajoin sotkemaan sekavilla puheillaan selviä suunnitelmia.

Urpo loi rahantekokoneen ja jauhatti

itsensä rahaksi. Tuuttiin työnnetään uusia Urpoja. Lepokorven kirja Urpostä on sinällään vaatimaton ja nopea tekele. Sen tunnelma on sama kuin Markku Rautosen hiljan ilmestyneeseen Apu-historiikkiin kirjoittamassa jutussa Matti Jämsästä. Rautonen otsikoi juttunsa "Mies elää menneessä". Lepokorven kirjan jännite on siinä, onko Urpon aika jo lopullisesti ohi, nouseeko tuo lehtikeisari, jossa yhdistyivät Mauno Koivisto ja Veikko Vennamo jo 15 vuotta ennen Mauno Koiviston ja Veikko Vennamon yhdistymistä. Lepokorven kirja päättyy Urpon omaan kommenttiin: Saas vielä nähdä.

Mistäpä sen koskaa tietää. Varmaa kuitenkin on, että ne keltaisen lehdistön suomalaisten sovellutusten pioneeriajat, jotka Urpo Lahtisen ja Matti Jämsän kaltaisia ihmisiä julkisuuden aallonharjalle nostivat, ovat ohi. Sotaorvosta raharuhtinaaksi noussut nopeiden autojen ja syvien arpien Urpo on vain aikaansa varten.

Heikki Luostarinen

Tosittoimittaja vikisee

KEKKONEN, Antero. Antikainen, toimittaja. Helsinki, WSOY, 1983. 133 s.

Seisomme tv-toimittaja Antero Kekkonen kanssa hänen kustantajansa syysinfossa lasit kädessä. Ympäriällä kulttuuriväki hälisee tavattomasti. Antero Kekkonen vaikuttaa selvästi vaatimattomalta luonhtiessaan tulossa olevaa esikoisromaaniaan "kynäilyksi". Minulla ei ole mitään syytä epäillä hänen sanojaan.

Kirjassa kuvataan suomalaisen pikkukaupungin ahdasta ilmapiiriä, siellä ilmestyvää pikkulehteä, jonka toimittajista lähes kaikilla on jo ruskea kieli. Kaiken keskipisteenä on kuitenkin kapakka Viisi Maljaa, jossa käydään henkivimmät keskustelut mm. oman kaupungin jalkapallojoukkueen kaikkien aikojen allstars-kokoonpanosta. Mutta tämä idylli särkyä kun vanha kaupunginjohtaja yllättäen sairastuu ja jää eläkkeelle. Alkaa kulissien takainen taisto siitä mikä puolue saa oman ehdokkaansa uudeksi nokkamieheksi. Kaupungin kahdelle kilpailevalle lehdelle edessä oleva vaali on kiusallinen: kuinka esitellä kaikki kahdeksan

johtajakandidaattia. Kuvatako heitä perheensä kera uima-altaan äärellä ja esitelläkö heidän harrastuksiaan, mihin ratkaisuun toinen lehdistä päätyy vai uskaltautuako tekemään peräti kahdeksan jutun sarjaa, jossa esiteltäisiin jokaisen ehdokkaan käsityksiä kaupungin tulevaisuutta kehityksestä. Tämän jälkimmäisen vaihtoehdon valitsee sitoutumaton lehti, jonka palveluksessa on toimittaja Antikainen. Näin tehdään nimenomaan Antikaisen itsensä ehdotuksesta ja on ilman muuta selvää että Antikainen myös tekee jutut. Työhönsä jo nuutunut Antikainen löytää kuitenkin kuin ihmeen kautta itsessään piilleen tositoimittajan; hän innostuu kaivelemaan taustoja ja haastattellessaan kaupunginjohtajakandidaatteja tekee heille kiusallisia kysymyksiä tyyliin mitä mieltä olette poliittisista virkanimityksistä, ovatko kommunistit yhteiskunnan kulmakivi, miksi vastustitte nykyisessä virassanne pari vuotta sitten erästä kaupunkimme kannalta tärkeää hanketta ja niin edelleen.

- Kuule Koistinen, ei meistä ole kilpailemaan kapakan kanssa. Siellä ihmiset puhuu ihan muista asioista kuin me täällä puhumme ja kirjoitamme. Mielenkiinto siellä ja mielenkiinto täällä, ne ei kuule kohtaa... Minä pahoin pelkään, että nämä meidän jutut ei kiinnosta muita kuin niitä, joista näissä kerrotaan... ja niiden kavereita ehkä.
- Tuntuu vaan kiinnostavan. Meidänkin lehden levikki on nousussa.
- Ja mitä se sitten todistaa. Radiostakin sanotaan, että sen kuuntelu kasvaa... ja televisiosta, että sen katselu lisääntyy. Eikä sellaista lehteä taida ollakaan, joka ei ilmoittaisi levikkinsä nousseen.
- Mutta tottahan se on, ne on tutkittuja juttuja.
- En minä sitä epäilekään, etteivätkö ne olisi tutkittuja juttuja, mutta mikä on näiden kasvujen ja lisääntymisten ja nousujen merkitys? Mitä ne antaa ihmisille?
- Voi jumalauta mies. Sinä tiedät yhtä hyvin kuin minäkin, että ihmiset ovat luopuneet toivosta saada tiedotusvälineistä selityksen tai selvityksen siitä, mitä tapahtuu todella, mihin maailma on menossa... Hajatietoa

pelosta, pelon utopioita, sitä tiedotusvälineet kyllä jakavat tehokkaasti. Mutta toivoa ne eivät kykene antamaan, eivät toivon utopioitakaan.

- Ei kuule hyvä mies semmoinen kuulu tiedonvälityksen tehtäviinkään.
- Mikä sitten kuuluu? Sekö, että me kirjaamme erilaisten mielitekojemme mukaan asioita lehden sivuille ja kutsumme sitä ammattitaidoksi. Sekö, että toimimme niin kuin minä olen toimimassa parhaillaan; valmistelen haastattelusarjaa joistakin henkilöistä, joiden mielipiteet todennäköisesti ovat niin mitättömiä, että jos sellaista menisi esittämään vaikkapa Viiteen Maljaan, niin asianosaiselle sanottaisiin, että älä tänne tule paskaa puhumaan.
- Sinähän ne haastattelut toimitat. Sano sinä jutussasi, että ne puhuu paskaa.
- Niin toimitankin, mutta kyllä sinä tiedät yhtä hyvin kuin minäkin, että ei lehdessä niin saa sanoa, koska semmoinen ei ole objektiivista tiedonvälitystä. Objektiivista tiedonvälitystä sen sijaan on, että ne lehdessä puhuu paskaa (s. 39-40)."

Juttusarjan ensimmäisten haastattelujen ilmestyessä lehteen alkavat tapahtumat vyöryä Antikaisen ympärillä. Kaikki kaupungin napapuolueet kutsuvat toimittajan saunomaan ja rupattelemaan. Jotkut käyttävät hienovaraisia keinoja vihjaillessaan eduista, joita Antikaiselle kertyy jos tämä kirjoittaa myönteisesti kyseisen puolueen ehdokkaasta, toiset taas tekevät saman härskin avoimesti, mutta yhtä kaikki jokainen puolue osaa korruptoida mikä pankin mikä rakennusfirman rahoilla. Mutta Antikainen on jo löytänyt idealismin siemenen, hän on terästä, ei taivu juomien, naisten eikä pornoesitysten edessä.

Suomalaisen pikkukaupungin pikkulehdelläkin on isäntänsä. Kun juttusarjasta on vielä kolme haastattelua odottamassa julkaisuaan, kutsutaan Antikainen päätoimittajan huoneeseen. Sinne on kokoon-tuneena jo toimitusneuvosto, jonka jäsenet alkavat välittömästi esitelmöidä Antikaiselle millaista on rakentava journalismi ja että Antikaisen haastatteluista on rakentavuus ollut kaukana. Kolmea viimeistä ja samalla tärkeintä haastattelua ei enää tultais julkaisemaan siinä

muodossa kuin Antikainen on ne kirjoittanut. Toimittaja Antikainen poistuu tilaisuudesta vikkelään, laatii lyhyen eronomuksen ja lähtee.

Antero Kekkonen kirjaa on jo ehditty tulkita tavanomaisesti eli siten että tekijä kertoo itsestään. **Antikainen, toimittaja** onkin siis kirja siitä kuinka Antero Kekkoista korruptoititiin television vaalitenttien aikaan, mutta hänpä teki työtään tasapuolisesti kysellen kaikilta hankalia (Katso 49/83). Jos tälle tielle lähdetään niin yhtä hyvin voisi sanoa, että kirjan tarina on yhdistelmä kotkalaista nykypäivää ja suomalaista yhteiskuntaa viime presidentivaalien alla. Mutta miksi ihmeessä pitäisi pohtia mikä kirjassa on faktaa eli onko sillä suora vastineensa todellisuudessa? Kyseessä on romaani, joten se on fiktio, jolla tekijä luonnollisesti pyrkii sanomaan jotakin. Haluaako Kekkonen masentaa kaikki toimittajat, jotka pyrkivät murtamaan vallitsevan ns. normaalijournalismin eli pistää matalaksi kaikki pietilämäiset voluntaristit (ks. I. Niiniluodon keskustelupuheenvuoro tässä lehdessä)? Vai haluaako Kekkonen vain osoittaa kuinka vaarallista on objektiivisen todellisuuden penkominen, missä leikissä ei kumoudu sen paremmin tämä kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmämme kuin Pertti Hemänskaan vaan toimittajaparka?

Tuskinpa nämä tiedotusopilliset näkökulmat ovat tekijää sinänsä kiinnostaneet. Pikemminkin kyse on siitä, että **Antikainen, toimittaja** on hyvin muodin mukainen kirja. Sen tarjoilema kuva poliitikoista ja päättäjistä on juuri sellainen kuin Suomen kansan syvien rivien enemmistöllä tällä hetkellä on: poliitikot ovat röyhkeitä oman edun tavoittelijoita, jotka julkisuudessa esiintyessään kiemurtelevat kuin mato kourussa eivätkä sano mitään merkittävää. Tältä osin Kekkonen kirja on varsin kliseinen mustavalkoisuudessaan. Mutta teos taas poikkeaa tämän hetken muotiajattelusta siinä, ettei julkista sanaa käsitellä yhtenäisenä suurena sananvapauden ritarina, joka valvoo kansan etuja. Kuten tässä kirjassakin niin sananvapauden suurimmat voimainkoitokset käydään edelleen kunkin tiedotusvälineen itsensä sisällä, eikä esimerkiksi tiedotusvälineet vastaan poliittiset päättäjät-rintamalla, jollaista asetelmaa esimerkiksi Helsingin Sanomien vastaava pää-

toimittaja pyrkii tietoisesti luomaan (Sanomalehtimies 23/83). Vaikkakin Kekkonen kirjan kuvaus toimittajan työn illuusioista ja ehdoista jää varsin suppeaksi ja jopa pinnalliseksi, on siinä paikoin mukana rehellisyyden ripauksia, joita moni tietysti kutsuisi naiviudeksikin. Itse en koe olevani vielä niin kyynistynyt ettenkö näkisi juuri tässä kirjan ansioita; se puhuttelee nimenomaan tunnetasolla.

Seisomme edelleen Antero Kekkonen kanssa nokitusten hänen kustantajansa tiloissa ja kulttuuriväki on alkanut hälihtä entistä tavattomammin ympärillämme. Lasimme ovat jo tyhjä. Mitään ei jäänyt jäljelle.

Juha Kulmanen